

ÚPLATKÁŘSTVÍ V EKONOMICKÉ SFÉŘE

JOSEF KUČHTA

Právnická Fakulta Masarykovy Univerzity Brno, Česká republika

Abstract in original language

V článku jsou vymezeny základní pojmy korupce, úplatkářství, popsány jednotlivé oblasti realizace korupce a uvedeny rozdíly mezi nimi. Autor se dále zabývá aplikací pojmu účinné lítosti na úplatkářské trestné činy, navrhuje opětovné zavedení tohoto institutu, vymezuje důvody a účel tohoto zavedení. Popsána je i trestní odpovědnost právnických osob za korupci podle nového zákona a možnosti účinné lítosti. Autor navrhuje některé legislativní zlepšení legislativy v oblasti hospodářské korupce.

Key words in original language

Korupce, hospodářské trestné činy, trestní odpovědnost právnických osob, účinná lítost, úplatkářství, podplácení, přijímání úplatku

Abstract

In the article are concerned basic terms of corrupcy and bribery, differences between this terms and institutes with special view for economic district, reasons for and against implementation of this institute in Czech material penal law. In the second part there is an analysation of the legal regulation. It is written and explicated term of effective sorrow and of penal liability of legal persons on a basement of new czech code.. There are the opinionion here on a quality of this regulation and prompts for improvement of this regulation.

Key words

Corrupcy, bribery, economic crimes, penal liability, legal persons, effective sorrow, bribing, accept of bribe.

1. K ZÁKLADNÍM POJMŮM

Korupce jako společenský fenomén existuje ve společnosti již od starověku, stejně jako snahy o její potlaení. Snaha o korupční formy jednání v zájmu snazšího dosahování cílů bez nutnosti dodržování pravidel byla a je přirozenou součástí lidské povahy, nelze tudíž konstatovat, že by boj s ní mohlo být někdy definitivně úspěšný. V posledních letech se její latentní výskyt ve společnosti patrně ještě zvýšil a korupce tak představuje jedno z nejzávažnějších ohrožení demokratických a ekonomických reforem u nás. V oblasti morální a politické představuje ztrátu víry ve spravedlnost, ve schopnost státu bojovat proti kriminalitě a hájit oprávněné zájmy občanů, v politice

pak se otevírá prostor pro ohrožení víry ve smysl demokracie a pro růst populismu a extremismu.¹

Devastující účinek se projevuje i v ekonomice - dochází k mrhání veřejnými zdroji, parazitování úzkých skupin na veřejných financích, roste daňové zatížení jako důsledek neschopnosti financovat systém, rostou ale i náklady podnikatelů stojících mimo korupční systém, kteří tak nejsou schopni konkurence. V sociální oblasti dochází pak k neodůvodněnému rozevírání příjmových nůžek, k útokům na lidská práva, solidaritu, rovnost příležitostí, rovné konkurenční podmínky. Korupce tak není problémem jen čistě veřejného sektoru, i když s jejím postihem se lze setkat historicky nejdříve právě ve veřejnoprávní sféře. Velmi závažným jevem je, že důsledky korupčního jednání ve veřejné sféře se zákonitě negativně promítají do sféry ekonomické a naopak, existuje zde velmi úzká spjatost. Vzniklé škody se pak často multiplikují a zasahují široké, blíže obtížně určitelné oblasti vztahů. Tak např. korupce při přijímání zákonů týkajících se nejen ekonomické sféry nese negativní konsekvence pro vznik závažných majetkových i národohospodářských škod (např. nezdanění hazardu, snižování daní, privatizační zákony apod.) Tyto škody a neschopnost státu na ně následně reagovat pak vedou zpětně ke škodám v morálně politické oblasti. Korupce v oblasti veřejných zakázek způsobuje nejen stamiliardové přímé škody, ale vede např. ke snížení konkurenceschopnosti našich podniků na zahraničních trzích (jistota státních zakázek je vede spíše k tomu, aby si platily "korupční lobbyisty" namísto rozvoje vědy a techniky v podnicích, snižování výrobních nákladů apod.).

Není proto divu, že se trestněprávní ochrana před korupcí rozšiřuje i na privátní sektor, typicky např. na úsek zadávání veřejných zakázek a veřejných soutěží (i tam, kde zakázky či soutěže vypisují a vyhlašují soukromé osoby - podnikatelé), i na nekalou soutěž. Je to logické, neboť stát v poslední době omezuje stále více ingerenci do oblastí soukromých podnikatelských vztahů, stále více vystupuje na trhu jako konzument řady statků, vytvářených privátním sektorem, je i největším zaměstnavatelem a spotřebitelem řady produktů a služeb. Jeho úkolem je v hospodářské oblasti mj. zajistit administrativní rámec podnikání a zajistit rovnost příležitostí na trhu, přičemž korupce směřuje i proti tomuto úsilí státu, směřuje k zajištění neoprávněných výhod i pro soukromé podnikatele v rámci jejich podnikání.

Ze sociologického pohledu pojem korupce v širším smyslu zahrnuje veškeré chování pověřených osob, které se odchyluje od formálně stanovených povinností za účelem dosahování soukromého nebo statusového zisku. Pojem korupce zahrnuje jak úplatkářství v užším smyslu, tak nepotismus a klientelismus (zvýhodňování na základě příbuzenských a přátelských vztahů, vytváření síťové korupce, kde provázanost podplácejícího a podpláceného není na první pohled

---

¹ Kala, M. Korupce. Státní zastupitelství 2011, č.4, str. 3

patrná, neboť jde přes více prostředníků). Z kriminologického hlediska lze na korupci nahlížet jako na poskytování výhod, které ještě není v přímé souvislosti s obstaráváním konkrétních záležitostí obecného zájmu (výhoda se poskytuje jakoby do budoucna, pro každý případ, "pro strýčka Příhodu", a není ještě známo a ani se ještě nepožaduje za ni konkrétní budoucí protiplnění.² Vedle toho existuje celá řada definic korupce zdůrazňujících některé její nejpodstatnější znaky a vymezující rozdíly od takových jevů, jako je zprostředkování či lobbying.³

2. KORUPCE A ÚPLATKÁŘSTVÍ V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU

Pojem korupce není v českých právních normách definován. Jako korupční trestná činnost se zde označuje zejména úplatkářství podle hlavy desáté dílu třetího zvláštní části trestního zákoníku, zahrnující trestné činy přijetí úplatku podle § 331, podplacení podle § 332 a nepřímé úplatkářství a nepřímé úplatkářství podle § 333. Kromě toho je v trestním zákoně zakotveno ještě několik dalších skutkových podstat, které definují jednání korupčního charakteru. Jde o trestné činy pletich v insolvenčním řízení podle § 226, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 a pletich při veřejné dražbě podle § 258 TrZ.

Na první pohled jejich zařazení a výběr působí nepříliš logickým dojmem a může vyvolávat určité pochybnosti. Je to nepochybně odrazem provázanosti ekonomické a politické sféry stejně jako veřejného a soukromého sektoru, kdy určité úplatkářské jednání má často za následek poškození v mnoha těchto oblastech. Současné systematické zařazení může pramenit zejména z těchto důvodů :

Postih úplatkářství ve veřejném sektoru má delší tradici než v ekonomické oblasti, což vyplývá z autonomie soukromého vlastnictví a hospodaření, do kterého státní moc dříve příliš nezasahovala. Lze to pozorovat i na vývoji naší úpravy, kdy nejprve byly zařazeny skutkové podstaty úplatkářství do části věnované pořádku ve věcech veřejných, a teprve posléze byly doplněna základní ustanovení u trestných činů majetkových a hospodářských.

Objekty těchto trestných činů nejsou shodné, když primárním objektem úplatkářství byl vždy zájem na nestranném a objektivním

---

² Kuchta, J. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jejího potírání. Časopis pro právní vědu a praxi, PrF MU Brno, 2008, I. str. 15

³ Viz k tomu blíže např. David, V. Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 15-37

vyřizování věcí veřejných zasahujících větší okruh vztahů i občanů. Teprve později vznikala potřeba upravit útoky na majetkové vztahy a na ekonomickou soustavu jako takovou. To je patrně důvod, proč pozdější skutkové podstaty byly řazeny do jiných hlav zvláštní části trestního zákoníku. Určitou nejasnost do tohoto řádu vneslo ještě později zařazení dalších alinai do základních skutkových podstat § 331 a 332, stejně jako § 334 odst 3 TrZ.

3. ÚPLATKÁŘSTVÍ V EKONOMICKÉ A SOUKROMÉ SFĚŘE

Je sporné, které z ustanovení o úplatkářství z předchozí kapitoly sem lze zahrnout, neboť veřejný a soukromý sektor se prolínají. Určitým návodem, kterého se pro tyto účely přidržíme, může snad být ustanovení čl. 7 Trestněprávní úmluvy o korupci, kterou ČR ratifikovala 1.7. 2002 (publikována pod č. 70/2002 Sb.m.s.). Veřejná sféra zde postihuje úplatkářství veřejného činitele (čl. 2), úplatkářstvím v soukromém sektoru je poskytování nepatřičných výhod v rámci obchodní činnosti osobám, které pracují v subjektech soukromého sektoru (čl. 7,8). Hraničním určovatelem zde tedy bude zejména charakter činnosti, resp. charakter subjektů této činnosti. Charakter úplatkářské činnosti a charakter vyřizovaných věcí ovlivňovaných korupcí v ekonomické sféře pak je vymezen více způsoby různého stupně obecnosti :

a) obstarávání věcí obecného zájmu (§ 331 odst.1,332 odst.1 TrZ). Podle pojetí nového trestního zákoníku je vedle klasického rozhodování orgánů státní moci a správy takovým obstaráváním činnost související s plněním úkolů týkajících se věcí obecného zájmu, mj. činnost při uspokojování zájmů občanů a právnických osob v oblasti materiálních, sociálních, kulturních a jiných potřeb. Pro soukromý sektor má tento pojem jen zprostředkovaný význam.

b) do ustanovení § 334 odst.3 se promítá naplňování našich závazků plynoucích z členství v Evropské Unii v soukromém sektoru. Je zde definován pojem obstarávání věcí obecného zájmu pro oblast obchodních vztahů v soukromém sektoru jako zachování smluvně převzaté nebo právním předpisem uložené povinnosti. Musí se jednat o povinnost, která má zabránit protiprávnímu poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají. Obchodními vztahy jsou závazkové a jiné vztahy mezi podnikateli týkající se jejich podnikatelské činnosti.⁴

c) podnikání své vlastní pro svůj prospěch nebo pro jiného (§ 331 odst.1, § 332 odst.1 TrZ). Podnikáním se v tomto smyslu rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (§ 2 obchodního zákoníku). Je tak patrně rozšířen dosah těchto obecnějších

---

⁴ Šámal,P.,Půry,F. Rizman S. Kratochvíl,V. Trestní zákoník II. Komentář. Praha:C.H.Beck, 2010, str. 2900

skutkových podstat z hlavy desáté i na čistě soukromou sféru, kde podnikají a uzavírají smlouvy mezi sebou podnikatelé.

d) konkrétní vymezení korupční oblasti v hospodářské sféře a zejména v oblasti podnikání doprovázené často i vymezením speciálního subjektu, resp. předmětu útoku. Jde o následující případy:

§ 226 odst.1: okruh věcí, o kterých hlasují věřitelé v insolvenčním řízení, subjektem je věřitel (daného insolvenčního dlužníka), jde o pasivní úplatkářství

§ 226 odst.2 : okruh je týž, subjektem je kdokoli, jde o aktivní úplatkářství

§ 226 odst. 3 : činnost subjektů v insolvenčním řízení, subjektem je insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení.

§ 248 odst. 1 : účast v hospodářské soutěži, subjektem je kdokoliv, jde o aktivní úplatkářství

§ 256 odst. 3 : zadávání veřejné zakázky, veřejné soutěže nebo veřejné dražby, subjektem je kdokoliv, jde o pasivní úplatkářství

§ 257 odst. 1 písm.b) : účast v zadávacím řízení nebo veřejné soutěži, jde o aktivní úplatkářství

§ 257 odst. 1 písm. c) : jako v předešlém případě, jde o pasivní úplatkářství

§ 258 odst. 1 písm. b) : podávání návrhů při dražbě, jde o aktivní úplatkářství

§ 258 odst. 1 písm c) : jako v předešlém případě. Jde o pasivní úplatkářství

Vztahy mezi těmito ustanoveními a užitými pojmy jsou poněkud nejasné. Může být např. otázkou, pod který pojem podřadit případy, kdy na jedné straně vztahu vystupuje nepodnikatelský subjekt a na druhé straně podnikatel, přičemž obsahem vztahu je určité plnění ekonomického charakteru (dodávky zboží, služeb, nájmy např. občanským sdružením, neziskovým organizacím apod.). Podle komentáře uvedeného výše se nejedná o obchodní vztah mezi podnikateli, nelze tedy užít vykládací pravidlo § 334 odst. 3 TrZ.Podobné to může být např. při poskytování a přijímání úplatku v obchodě mezi podnikatelem a fyzickými osobami - kupujícími v případě koupě nedostatkového zboží. Tento posléze uvedený případ byl podle judikatury v dřívějším režimu považován také za obstarávání věcí obecného zájmu. Nabízí se kvalifikovat tyto případy přímo jako obstarávání věcí obecného zájmu, v úvahu přichází ovšem

i užití obecného pojmu podnikání ve smyslu § 331 a 332 (v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného). Tyto rozdíly v kvalifikacích jsou naštěstí povýtce jen teoretického charakteru, poněvadž ve všech těchto případech se jedná o naplnění jedné a téže skutkové podstaty § 331 nebo 332 se stejnou trestní sazbou. Určité potíže by mohly vzniknout snad jen v trestněprocesní rovině při aplikaci těchto právních pojmů a jejich právní kvalifikaci ve výrocích rozhodnutí. Otázkou také je, zda a jak stíhat pasivní úplatkářství při nekalé soutěži podle § 248 odst. 1, který výslovně spojuje postih pouze s aktivním úplatkářstvím. Zde by podle našeho názoru mohla být aplikována subsidiárně skutková podstata § 331 odst. 1 při využití aliney počítající s přijímáním úplatku v souvislosti s podnikáním.

Určitým problémem vůbec by mohlo být i řešení případných souběhů mezi úplatkářskými trestnými činy podle hlavy desáté a speciálními úplatkářskými skutkovými podstatami hlavy páté a šesté. Nabízí se myšlenka, že vzhledem k tomu, že jsou tyto dvě skupiny korupčních trestných činů zařazeny do podstatně odlišných hlav zvláštní části, vzhledem k odlišným objektům těchto trestným činům lze vždy hovořit o vzájemném souběhu, není tomu tak ale zdaleka vždy, neboť v mnoha případech je třeba uplatnit princip speciality. To je právě nyní způsobeno zařazením trestnosti úplatkářství v souvislosti s podnikáním do obecných ustanovení § 331 a 332 TrZ. Tak např. u trestného činu pletich v insolvenčním řízení podle § 226 TrZ nejde o obstarávání věcí obecného zájmu, ale o uplatňování soukromých nároků, tedy jednočinný souběh s § 331 a 332 by měl být vyloučen,⁵ což platí i ve vztahu ke speciálnímu úplatkářství insolvenčního správce podle § 226 odst. 3. Uvedené platí, i když druhá alinea ust. § 331 a 332 odst. 1 postihuje úplatkářství v souvislosti s podnikáním. V případě opačného výkladu by bylo ust. § 226 zbytečné a zcela by se vystačilo s obecnými skutkovými podstatami podle § 331 a 332 TrZ.⁶ Z důvodů speciality je podle našeho názoru vyloučen i souběh § 248 odst. 1 písm. e, tedy podplácení v hospodářské soutěži s obecnějšími ustanoveními.⁷ Výslovně komentář vylučuje souběh i u speciálních trestných činů podle § 256, 257 a 258 TrZ.⁸

Určité pochybnosti lze snad mít při hodnocení širě dopadů těchto ustanovení na hospodářskou praxi. Formulační širě a obecnost těchto pojmů (např. podnikání, obchodních vztahů) se podle našeho názoru dostává poněkud do rozporu se zásadou pomocné úlohy trestní represe v hospodářské sféře. Již dříve u nás byly vysloveny pochybnosti o účelnosti zavedení trestnosti korupce při podnikání a v obchodních

---

⁵ Op. cit. v pozn. 4, str. 2061

⁶ Tamtéž, str. 2061

⁷ Opačný bližší nezdůvodněný názor viz op. v pozn. 4, str. 2303

⁸ Op. v pozn. 4, str. 2389, 2395, 2400

vztazích,⁹ které jsou podpořeny obrovskou latencí korupční trestné činnosti.¹⁰ I zde by měla platit zásada o potřebě neodvratnosti trestu za trestný čin, jejíhož prosazení lze přece jen spíše dosáhnout důslednějším odhalováním a trestáním úžeji vymezené závažnější trestné činnosti než výběrovým přístupem, odpovídajícím omezeným možnostem represivního aparátu, k širokému okruhu i málo závažných trestných činů, které jsou v životě prakticky masovým jevem. Represe by zde měla být nahrazována spíše obecnějšími a preventivními opatřeními mimotrestního charakteru (např. omezováním oblastí s korupčním potenciálem a zprůhledněním toků peněz a dalších ekonomických informací, zveřejňování výběrových řízení, zavedení přehledných poplatků ve školství či zdravotnictví).

Současný široký záběr je podle našeho názoru vyvolán zejména požadavky Evropské unie stíhat jakékoliv jednání korupčního charakteru i v soukromé sféře prakticky bez výjimek, tak jak to předpokládá např. Úmluva o korupci ve svých člancích 7 a 8. Máme určité pochybnosti, zda tento přístup není spíše kontraproduktivní a nepovede represivní orgány ke tříštění sil a skutečně jen k výběrovému stíhání nerizikových případů, kde není třeba se např. vyrovnávat s ekonomickými a politickými tlaky. Za úvahu by možná stálo zamyslet se nad případnými nadnárodními úmluvám neodporujícím zúžením dopadu těchto skutkových podstat v ekonomické sféře. Určitým podnětem by mohla být např. ust. § 153 a 168d rakouského trestního zákoníku, které podmiňují trestnost korupce v hospodářské sféře určitou výší neoprávněně získané výhody (užívá se zde pojmu nikoli nepatrná výhoda, tj. od částky 3000 Euro). Takto by např. bylo možno odstranit méně závažné případy nízkých úplatků např. již ve výše zmiňovaném případě prodeje nedostatkového zboží či služeb občanům. Vychází se patrně z předpokladu, že činnosti vykonávané za tyto úplatky v podnikatelské sféře nemají potřebný trestněprávní stupeň závažnosti, nezasahují zpravidla širší okruh poškozených, nezpůsobují příliš vysoké škody a lze tedy vystačit s mimotrestními, např. s pracovněprávními postihy.

Na druhé straně považujeme za možné zvážit i rozšíření trestní represe na zvláště kvalifikované a nebezpečné případy nepřímého úplatkářství. Doposud je trestné jen ve vztahu k výkonu pravomoci veřejného činitele, nicméně se v praxi i v hospodářské sféře mohou vyskytnout případy vysoce závažné např. i vzhledem k výši úplatku i závažnosti hospodářských činností na jeho základě vykonávaných (např. požadování a nabízení úplatků v milionových hodnotách, dopad těchto činností na velké skupiny lidí porušováním ochrany životního

---

⁹ Viz např. Frič, P. a kol. *Korupce*. G plus G. Praha, 1999, str. 71, 72

¹⁰ Podle statistik jsou objasněny a souzeny stabilně pouze desítky trestných činů přijímání úplatku, stovky trestných činů podplácení, nepřímé úplatkářství se pak vyskytuje v soudní praxi jen výjimečně (viz op. cit. v pozn. 3, str. 245-247)

prostředí). Takto by bylo možné postihnout mj. požadování úplatku samotného různými poradci, zprostředkovateli, lobbyisty a podobnými subjekty, aniž by bylo nutno prokazovat, že osoba realizující příslušné ekonomické činnosti o takové žádosti věděla (v úvahu by podle okolností mohl přicházet i postih podle § 209 TrZ, pokud by subjekt prokazatelně neměl úmysl na výkon činnosti oprávněnou osobou působit).

4. PROBLEMATIKA ÚČINNÉ LÍTOSTI

Předcházející trestní zákon 140/1961 Sb. obsahoval i zvláštní ustanovení o účinné lítosti podle tehdejšího § 163, podle něhož zanikala trestnost trestných činů podplácení a nepřímého úplatkářství, jestliže pachatel úplatek slíbil nebo poskytl jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a bezodkladně oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Účelem tohoto ustanovení bylo dosáhnout vyšší efektivity při odhalování korupce ve veřejném životě. Beztrestnost měla motivovat občany, kteří bylo o úplatek požádáni, a proto jej poskytl nebo slíbili, k okamžitému oznámení této trestné činnosti policejním orgánům.¹¹ Podmínky tohoto zvláštního případu účinné lítosti byly stanoveny velmi přísně a jejich dopad na praxi byl minimální.

V současném trestním zákoníku toto ustanovení nenalezneme, přičemž jeho vypuštění bylo předmětem opakovaných legislativních úvah. Původní návrh rekodifikační komise tuto úpravu již neobsahoval, nicméně posléze byl znovu zařazen na základě zásadních legislativních připomínek v rámci rezortního připomínkového řízení. Podmínky účinné lítosti měly být dokonce rozšířeny vypuštěním bezodkladnosti ze strany pachatele. Již tehdy ale byly vzneseny obavy, že toto ustanovení se stane předmětem kritiky mezinárodních organizací pověřených kontrolou plnění závazků smluvních stran vyplývajících z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (č. 25/2000 Sb.), trestněprávní Úmluvy o korupci Rady Evropy (70/2002 Sb.m.s.). Ani tyto, ani další mezinárodní smlouvy a prameny neobsahují oprávnění členských států stanovit takový zvláštní způsob zániku trestnosti podplácení a nepřímého úplatkářství.¹²

Poslední návrh rekodifikace již opět ustanovení o účinné lítosti neobsahovala, přičemž důvodová zpráva se o důvodech tohoto kroku prakticky nezmiňuje. V důsledku toho tedy byla účinná lítost úplatkářství s definitivní platností ze zákona vypuštěna.

---

¹¹ Šámal, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 1010

¹² Viz Šámal, P. *Osnova trestního zákoníku 2004-2006*. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 300

Nedomníváme se ovšem, že tento krok byl správný a efektivní. V logice věci, v zájmu rozbití korupčních vazeb bychom spíše očekávali rozšíření podmínek tohoto institutu, byť by se vztahoval třeba jen na korupci mezi českými subjekty nebo jen na hospodářskou soukromou oblast. Právě naopak, v zájmu účinnějšího odhalování a dokazování korupce by bylo třeba podle našeho názoru podmínky účinné lítosti ještě rozšířit, např. vypuštěním takových podmínek účinné lítosti, jako je dobrovolnost a bezodkladnost oznámení, popř. rozšířit dobrodinnou účinnou lítost i na další účastníky korupčního vztahu, tzn. i na osobu podplácenou. Takto by obě strany nemohly mít jistotu, že jejich vztah nebude odhalen a prokázán výpověďmi jejich partnerů, a to třeba i po delší době a pod hrozbou probíhajícího trestního řízení. Tuto absenci není možné nahradit ani zařazením úplatkářských trestných činů do té skupiny trestných činů, jejichž nepřekážení nebo neoznámení je trestné (§ 367,368 TrZ), neboť tato ustanovení se vztahují na jiné osoby než jsou pachatelé úplatkářských trestných činů.¹³ Zdá se krajně nelogické pod hrozbou trestní sankce vynucovat překážení a oznámení těchto trestných činů po řádných osobách, aniž by bylo umožněno takové oznámení, resp. překážení samotným pachatelům úplatkářství, kteří o skutku vědí nejvíce a mají také lepší možnosti trestný čin prokázat.

Je zajisté možné argumentovat i proti zavedení tohoto institutu. Je otázkou, zda by např. bylo racionální a právně průchodné zavedení účinné lítosti jen pro úplatkářství související s podnikáním. V takovém případě by bylo argumentovat nerovným právním postavením skupin osob, jejichž jednání vykazuje značnou míru shody. V podobné věci již negativně judikoval Ústavní soud v případě rozdílu mezi podmínkami účinné lítosti u trestního činu zkrácení daně podle § 240 a neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby podle § 241 TrZ (IV ÚS 309/08 z 29.7.2009).

Z mezinárodního hlediska je třeba uvést, že uvedené mezinárodní úmluvy a akty výslovně nevylučují možnost úpravy účinné lítosti pro tuto oblast. Tak např. Trestněprávní úmluva o korupci (70/2002 Sb.m.s.) ve svých člancích 2 až 8 zavazuje smluvní strany, aby úplatkářské jednání ve veřejné i soukromé sféře bylo považováno za trestný čin podle vnitrostátního práva bylo považováno za trestný čin. Tento požadavek byl u nás již naplněn, když trestnost úplatkářství je zakotvena velmi široce, nicméně z Úmluvy nelze vyvodit, že by poté, kdy takové jednání již bylo považováno za trestný čin, nemohla trestnost z právních a racionálních důvodů zaniknout v zájmu odhalení a potrestání dalších, obvykle závažnějších korupčních jednání. Pokud by nebyla průchodná tato varianta, lze uvažovat o beztrestnosti takových pachatelů z hlediska trestání (upuštění od potrestání, možnost či povinnost použít odklony apod.).

---

¹³ Kuchta, J. Úprava účinné lítosti v novém trestním zákoníku. 2010, dosud nepublikováno

Faktickým problémem by mohlo být případné faktické zneužívání takového institutu v případech provokace jedním z účastníků vztahu, kdy např. z konkurenčních důvodů by jedna strana vyprovokovala takové jednání druhé strany s úmyslem takto přivodit jí trestní stíhání a sobě beztrestnost. Samotné trestní právo má však pro tyto případy poměrně dost zabraňovacích institutů, např. možnost stíhání takové osoby za návod k úplatkářským trestným činům, dále za vydírání, poškození cizích práv, křivého obvinění apod.

Je škoda, že v této oblasti a v oblasti korupce vůbec nebyly provedeny komplexní kriminologické výzkumy zaměřené na výzkum efektivnosti dosavadního institutu účinné loitosti včetně legislativních doporučení, stejně tak by bylo možno realizovat výzkumy u veřejnosti, resp. u potencionálních pachatelů takové trestné činnosti zaměřené na účinnost úprav de lege ferenda.

5. PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO SUBJEKT ÚPLATKÁŘSKÝCH TRESTNÝCH ČINŮ.

Zvláště nebezpečná je korupční činnost právnických osob jak ve veřejném, tak i v soukromém sektoru. Je nepochybné, že právnické osoby se snaží korupčním způsobem získat neoprávněné výhody na úkor konkurentů nebo i celé společnosti. Často k tomu mívají větší možnosti než jednotlivci, zejména disponují většími korupčními zdroji a usilují o výhody, které se na druhé straně mohou projevit velkými škodami. Své konkrétní korupční nabídky mohou obvykle podpořit i silnějšími mimoekonomickými tlaky. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je proto logickým důsledkem existence takového stavu. V současné době tato odpovědnost v různých podobách existuje prakticky ve všech státech Evropské unie vyjma České republiky. Silné tlaky na přijetí příslušného zákona u nás ze zahraničí se nakonec projeví vytvořením příslušné právní úpravy. V současné době jsme svědky stavu, kdy zákon byl schválen Poslaneckou sněmovnou s účinností od 1. ledna příštího roku, v uplynulých dnech ho však prezident republiky vetoval, což v lepším případě znamená prodloužení legislativního procesu a patrně i odklad účinnosti.

Postoj předkladatelů tohoto zákona k trestnosti korupce nebyl vždy jednoznačný a prošel určitými změnami. V původním návrhu mezi trestnými činy, kterých se mohou dopustit právnické osoby, vůbec nefigurovaly. Ke změně došlo v tomto roce, když do znění návrhu se již dostala trestnost korupčních trestných činů podle § 331 až 334 (parlamentní tisk 285), ještě později pak na základě připomínek ústavněprávního výboru i trestné činy podle §§ 248,256,257 a 258 TrZ, mimo dosah tedy zůstává skutková podstata § 226 pro insolvenční řízení, ačkoliv její nezařazení nebylo nijak zdůvodněno. Poněkud také zarazí, že ačkoliv byla zařazena ustanovení § 331 až 334 včetně jejich promítnutí do sféry podnikání a obchodních vztahů, stranou zůstaly i některé další skutkové podstaty zejména z hlavy páté a šesté zvláštní části TrZ s vysokým korupčním potenciálem (např. podvod a úvěrový podvod, porušení povinnosti při správě cizího majetku, insolvenční delikty jako celek, neoprávněné podnikání,

zneužití informací v obchodním styku aj.). Je skutečností, že čl. 18 Trestněprávní úmluvy o korupci zavazuje náš stát pouze k zavedení trestnosti trestných činů aktivního úplatkářství, obchodování s vlivem a praní špinavých peněz, nicméně podle našeho názoru i na výše uvedené trestné činy mělo být v tomto smyslu pamatováno.

Podle § 11 odst. 2 Návrhu trestní odpovědnost právnické osoby nezaniká, spáchala-li trestný čin přijetí úplatku, podplácení a nepřímého úplatkářství podle §§ 331-334. Zůstává tedy otázkou, zda při jinak zcela obecné formulaci účinné lítosti v § 11 odst. 1 lze tuto účinnou lítost vztáhnout také na trestné činy speciálního úplatkářství v podnikatelské sféře, tedy podle §§ 248, 256, 257 a 258 TrZ a zda možnost účinné lítosti u těchto trestných činů nezvýhodňuje neoprávněně jejich pachatele oproti pachatelům obecného úplatkářství a zda se tato možnost nedostává do rozporu s mezinárodními smlouvami. V opačném případě by bylo potřebné sjednotit možnost účinné lítosti u všech úplatkářských trestných činů jak fyzických, tak i právnických osob při rozšíření jejich podmínek.

6. ZNAKY A SIGNÁLY KORUPČNÍHO PROSTŘEDÍ A KORUPCE V HOSPODÁŘSKÉ SFÉŘE.

Je známa vysoká latence korupce nejen ve veřejné ale i v soukromé sféře, přitom taktika orgánů činných v trestním řízení při jejím odhalování je pouze defenzivní - obvykle v rozporu se zákonem čekají až na konkrétní oznámení, případů odhalených vlastní operativní činností je naprosté minimum. Přitom se lze domnívat, že počet oznámených případů i přes trestnost nepřekažení a neoznámení korupce poklesne, resp. budou nekonkrétní. Tomu napomůže nepochybně právě i absence účinné lítosti. Je proto třeba vytipovat základní signály korupčního prostředí tak, aby tímto směrem mohly orgány zaměřit svou aktivní ofenzivní operativní činnost. Na tomto místě lze uvést obecně jen ty nejflagrantnější z nich.¹⁴

Nejasně stanovené koncepce, programy či projekty nejsou řádně odůvodněny, takže při objektivním hodnocení by neměly naději na úspěch (typické např. pro privatizační projekty, podklady pro poskytnutí půjček, pro poskytnutí zakázek a dotací, a to i ze zahraničí).

Nejasně stanovené hodnotící ukazatele programu či projektu, takže poskytují mnoho prostoru pro libovůli v rozhodování, na druhé straně tak konkrétně stanovené podmínky, že vylučují ze hry ostatní uchazeče kromě jednoho předem neformálně vybraného.

---

¹⁴ Zpracováno podle : Kala, M. Korupce. Státní zastupitelství, 2011, č. 4, str. 4

Prosazování neobvyklých postupů bez zjevného důvodu, rozdílná rozhodnutí v téže věci u odlišných subjektů, rozhodování na poslední chvíli před uplynutím mandátu, např. těsně před odvoláním z funkce.

Využívání externích poradců a znalců k podložení rozhodnutí, jejich neodůvodněně vysoké odměňování, neobvyklé preference v platbách, rychlost placení, vyřizování žádostí, přesun rozhodovacích kompetencí na kolektivní orgány, sbory, komise za účelem zakrytí osobní odpovědnosti, neexistující oponentura již učiněných rozhodnutí.

Bránění přístupu veřejnosti a jiných subjektů k informacím (např. poukazem na obchodní tajemství), změny nebo ztráty potřebných dokumentů a podkladů (např. ztráty v minulosti uzavřených nevýhodných smluv).

Prodej majetku za cenu nižší než je cena obvyklá, nákupy majetku a zboží za ceny neodůvodněně vysoké, neodůvodněně navýšení ceny nebo hrazení věcí a služeb, které nebyly vůbec dodány nebo provedeny. Výdaje zaměstnancům neodpovídají jejich příjmům.

7. ZÁVĚR

V článku jsem se pokusil upozornit na některé problémy spojené s postihem korupčních jednání v ekonomické sféře na základě novelizované úpravy v novém trestním zákoníku. Lze konstatovat, že v trestní praxi jde o problematiku novou, tato trestná činnost se vyznačuje v ysolkou latencí. Právě z tohoto důvodu je třeba zamyslet se z hlediska de lege lata a de lege ferenda nad potřebností takového postihu i nad jeho šíří. V textu upozorňujeme na to, že nová úprava je velmi široká, což ne zcela koresponduje se zásadou subsidiarity trestní represe. Vzhledem k novosti úpravy a aktuálnosti postihu při nedostatku teoretických podkladů a zkušeností z trestní praxe jde zatím spíše o zmapování možností boje s korupcí v této oblasti a upozornění na jevové stránky korupce při podnikání, Proto jsou v práci zatím spíše otázky naznačovány a kladeny než s konečnou platností zodpovězeny. Nečiníme si proto nárok na absolutizaci soudů a názorů ani na jednoznačnost případných navrhovaných řešení, nýbrž chápeme je jako první podněty k diskusi, která se k tomuto tematu zákonitě musí v budoucnu rozvinout.

Literature:

- Kala, M. Korupce. Státní zastupitelství, 2011, č. 4, ISSN 12143758
- Kuchta, J. Korupce v českém trestním právu a trestněprávní prostředky jejího potírání. Časopis pro právní vědu a praxi, 2008, č. I, PrF MU Brno, ISSN 1210-9126
- David, V, Nett, A. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: C.H.Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-562-9
- Chmelík, J. a kol. Pozornost, úplatek a korupce. Praha: Linde, 2003, ISBN 80-7201-434-X

- Šámal,P.,Púry,F. Rizman S. Kratochvíl,V. Trestní zákoník II. Komentář. Praha:C.H.Beck, 2010, ISBN
- Frič,P. a kol. Korupce, G plus G, Praha, 1999
- Šámal,P. Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Praha: C.H.Beck, 2006

Contact – email

*Doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc, katedra trestního práva PrF MU
Brno, Josef.Kuchta@law.muni.cz*